

Egy szabadalmi irányelvtervezet „tündöklése” és bukása

2005. július 6. emlékezetes nap lesz a szabad szoftverek történelmében. A mai napon ugyanis 648 nem szavazattal, 14 ellenében, 18 tartózkodás mellett az Európai Parlament elvetette a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazására vonatkozó (ismertebb nevén: szoftver-szabadalmi) irányelvtervezetet.

Egyszer volt, hol nem volt....

A történet 1973-ban kezdődik, az Európai Szabadalmi Egyezmény müncheni aláírásával, mikor is az egyezmény szövegébe bekerül az alábbi részlet:

„52. cikk A szabadalmazható találmányok
(2) Nem minősül az (1) bekezdés szerinti találmánynak különösen:
... c, a szellemi tevékenységre, játékra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint a számítógépi program...
(3) a (2) bekezdésben felsoroltak szabadalmazhatósága csak annyiban kizárt, amennyiben az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom rájuk kizárólag e minőségükben vonatkozik.”

A vastagon szedett szavak Németország közbenjárására kerültek az irányelv szövegébe, habár senki sem tudta pontosan, mit is kéne érteni a „számítógépi program, mint olyan” kifejezés alatt. Az évek azonban megmutatták, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal hajlamos arra az értelmezésre, hogy e kizáró tényező alkalmazását a lemezen vagy egyéb hordozón benyújtott kódra alkalmazza, amennyiben azt semmi egyéb dokumentáció vagy leírás nem kísérte. Amennyiben azonban a kacífántos körmondatokban megfogalmazott igénypontokból azt lehetett kivenni, hogy a szoftveres megoldás valójában egy ártatlan eljárási szabadalom, ami ezáltal nem eshet kizárás alá, hiszen számítástechnikai, műszaki eljárások szabadalmazása egyáltalán nem volt tiltott. Ez vezethetett oda, hogy napjainkban egy német, szabadalmi ügyekkel foglalkozó iroda ügyvédje kijelenthette: „bármí, ami tartalmaz újdonságelemet szabadalmazható,

csak jól kell megfogalmazni.” Figyelemmel arra, hogy voltaképpen valamennyi szoftver „eljárás”, e tulajdonságainak részletezése szakavatottak számára nem jelenthet különösebb problémát.

Lássunk pár példát

A Parlament javaslatai között szerepelt, hogy az irányelvtervezetet magát nevezzék át, hiszen a számítógéppel megvalósított találmányok félrevezetőek, hiszen azt sejtetik, hogy a találmánynak magán a számítógépen kell megvalósulnia (azaz nyilván a gépen futó szoftverek formájában). Ezért a javasolt fogalom: „számítógéppel vezérelt” találmányok lett volna.

A Tanács például nem támogatta azt a megoldást, mely szerint a szabadalmazás feltételének kellene tekinteni valamely, a fizikai világgal való kapcsolat, ami jelezné, hogy a „találmány” többre képes, mint holmi adatkezelés.

Az irányelv múltja

Az irányelv iránti igény az ezredforduló körül ütötte fel a fejét, és 2002-ben nyerte el első alakját. Az Európai Bizottság tehát a tagországok szabadalmi jogának harmonizálását szem előtt tartva megalkotta az irányelvtervezet első változatát és 2002. szeptemberében előterjesztette azt. Miután kézhez kapta, a Parlament 2003. szeptemberben alaposan teletűzdelte módosító indítványokkal (64 darab került elfogadásra) a szöveget és véleményét megküldte a Tanácsnak, ahol azonban semmibe vették az említett javaslatokat igyekeztek kialakítani az úgynevezett „közös álláspontot”, melynek elfogadásához minősített többségre volt szükség. Az új tagállamok csatlakozása és a módosított szavazatszámok okoztak némi fennakadást (emlékezzünk csak a lengyelek ideiglenes blokkolására 2004. decemberében a Mezőgazdasági és Halászati Miniszterek Tanácsában). 2005. februárjából ismert a Parlament hiábavaló kísérlete,

melyben kezdeményezte a szöveg Bizottság általi visszavonását és újragondolását. 2005. március 7-én sikerült aztán megfelelő többséget találni az irányelv elfogadásához, ehhez kellett egy spanyol ellenszavazat, *Ausztria, Belgium és Olaszország* tartózkodása valamint a többi tagállam – köztük hazánk – igen szavazata.

Ezt követte az utolsó forduló.

Az anyagot megküldték a *Parlamentnek*, akinek 3 hónapja volt a felkészülésre. Ez alatt 256 módosító indítvány érkezett be, ezek egy része átfedésben egymással. A legátfogóbb (és szövegében legtámogathatóbb) módosítás csokrot *Michel Rocard* nyújtotta be. A tanácsi szöveggel kapcsolatos elégedetlenséget jelezte, hogy az irányelv tervezet majd valamennyi pontját érintette módosítási indítvány. Érdekes megjegyezni, hogy 2, a kis és középvállalkozások érdekeinek védelmét előmozdító módosítás például magyar képviselőktől származott.

Az irányelvjavaslat sebei

Az irányelvjavaslat szövege egyébként olyan komplikáltra sikerült, hogy okos, és a témában járatos emberek akár órák hosszat el tudtak vitatkozni rajta, avatlatlan külső szemlélők pedig nem is merészkedtek a közelébe. Fő hibái, hogy jogászok technikai fogalmakkal próbáltak megküzdeni ráadásul a szabadalmi jog hálójába bonyolódva. Bár eredeti célja a jogterületre vonatkozó harmonizáció lett volna, gyakorlatilag csak összezavarta a szálakat. Az állóvíz felbolydult, és hiába hangsúlyozták a szabadalmi hivatalok képviselői, hogy ez az egész a jelenlegi „*status quo*” fenntartására irányuló kísérlet, már senki sem hitt nekik. Beépítette ugyan a *Tanács* a „számítógépi program, mint olyan” nem szabadalmazható frázist, ugyanakkor félreértések gócpontja ként tartalmazta az alábbi szöveget is:

„**Nem engedélyezhető** az akár önmagában álló, akár hordozón lévő számítógépi programra vonatkozó igénypont, **kivéve, ha a program** annak programozott számítógépre, programozott számítógépes hálózatra vagy más egyéb programozott berendezésre történő feltöltése és végrehajtása esetén ugyanazon **szabadalmi bejelentésben** az (1) bekezdéssel összhangban **igényelt** terméket vagy **eljárást** valósít meg.”

(A vastagon szedett részek összeolvasásából látható a szöveg másik arca.)

Felszínre kerültek hibásan bejegyzett szabadalmak, megsajdult a kis- és középvállalatok szíve és pénztárcája, mikor megtudták, hogy az európai szabadalmi eljárás átlagos költsége 29.000 euró (több, mint 7 millió forint). Kibukott, hogy az újdonságkutató-sok alapját a szoftveróriások által rendelkezésre bocsátott adatbázisok illetve a már bejegyzett szabadalmak kézik, ezért Európaszerte kísérleteket tettek a szabad szoftverek dokumentált közzétételére, hogy bizonyítható legyen bármelyik bíróság előtt, „a levédett szoftver nem új” és így védelemre sem érdemes.

Fontos tudni a szabadalmi oltalomról, hogy rendszeres díjfizetés mellett a védelem 20 éven át megilleti a szabadalmast és valamennyi, a szabadalmat használni vágyó köteles neki licencdíjat fizetni, vagy vállalni a szabadalom bitorlással kapcsolatos eljárás megpróbáltatásait.

A Parlament visszavág

Tony Robinson szavait szabadon idézve:

„Jobb, ha nincs irányelv, mintha az ami van, rossz.”

A *Parlament* tiszta lapot adott a témának. Időt arra, hogy a *Bizottság* és a *Tanács* átgondolhassa a történeteket és ha eljön az ideje, egy jó, mindenki számára hasznos szöveggel próbálkozzon újra. Hiszen voltak most is jó gondolatok, mint az *Európai Szabadalmi Hivatal* feletti bírósági kontroll, vagy a számítógéppel vezérelt találmányok szabadalmazására vonatkozó gondolat.

A háború folytatódik

Hadd idézzem egy kedves barátomat, aki euforikus öröme hallatán csendesesen megjegyezte:

„Ma nyertünk egy csatát.
De a háború folytatódik.”

Ünnepeljünk hát, de tudjuk, hogy harcolni kell majd megint, mindaddig, míg egy korrekt szabályozás nem születik. Most jönnek majd a mindennapok apró csetepatéi, egy-egy csendes bejegyzett szoftverszabadalom elleni küzdelem. Fegyverbe hát!

Dr. Dudás Ágnes (dudas.agnes@abend.hu) ügyvédjelölt, az FSF egyik aktivistája. 2004-ben végzett az ELTE Jogtudományi Karán. Szakdolgozatát a szoftverek szerzői jogi védelméről írta, a 2003-as évet pedig e terület kutatásával a berlini Humboldt Egyetemen töltötte.